

UPPDRAG #5

KÖPA NYTT? KÖPA RÄTT!

Det här uppdraget handlar om att tänka kemikaliesmart vid inköp.

Foto: Berrardasu / iStockPhoto.com

VARFÖR ÄR DET VIKTIGT?

Genom att tänka till vid inköp så kommer förskolan successivt att bli bättre ur miljö- och hälsosynpunkt. Ibland kan det kännas krångligt att välja varor. Vad är egentligen bäst ur kemikalisynpunkt? I det här uppdraget finns tips som kan underlätta.

Uppdraget är framförallt baserat på Upphandlingsmyndighetens webbutbildning "Giftfri förskola" för förskolepersonal.

Foto: CreativaImages / iStockPhoto.com

LÄR ER MER TILLSAMMANS!

Det här uppdraget är bra att titta på innan ni ska köpa något. Gå igenom alla tips tillsammans i personalgruppen och samtala sedan kring frågorna.

- 1. Vad fungerar bra med inköpen idag? Vad skulle ni vilja utveckla vidare?**
- 2. Känner ni igen några av de miljömärkningar som tas upp i detta uppdrag? Finns någon av dem med i de produktkataloger ni använder för inköp?**
- 3. Vad är viktigt för er när ni beställer leksaker och hobbymaterial till verksamheten? Hur kan ni göra för att få med kemikalieaspekter när ni väljer?**
- 4. Vem beställer städ- och köksutrustning till er verksamhet? Kan ni påverka dessa inköp för att göra dem mer kemikaliesmarta? Hur?**
- 5. Hur går det till när ni köper möbler till verksamheten? Kan ni påverka dessa inköp om de inte är kemikaliesmarta? Hur?**

Har ni bråttom med att beställa något kan ni alltid leta upp tipsen ni behöver och spara frågorna till ett senare tillfälle.

VIKTIGT OM UPPHANDLING!

Om ni jobbar på en kommunal förskola kan det vara så att upphandlaren redan ställer krav på miljöprestanda och kemikalieinnehåll i själva upphandlingen. Ta kontakt med upphandlaren om ni inte redan vet svaret på följande frågor.

- Har det ställts krav på miljöprestanda och kemikalieinnehåll i upphandlingen?
- Är varorna som är att föredra ut miljö- och hälsosynpunkt markerade på något sätt i produktkatalogerna?

Även om det ställts krav i upphandlingen behöver det inte betyda att alla varor och produkter i det upphandlade sortimentet är lika bra. Här har ni som förskolepersonal en viktig roll. På nästa sida kommer tips som kan underlätta era val. Samma tips gäller självklart även förskolor som inte är kommunala.

TIPS VID INKÖP

Kom ihåg att ni alltid kan fråga leverantören om ni känner er osäkra. Kanske har ni även en person på kommunen som är ansvarig för *giftfria förskolor*, eller någon liknande satsning, som kan svara på era frågor. Kommunala förskolor beställer ”avropar” från det upphandlade sortimentet (Se mer information på föregående sida).

Vi har valt att förenkla tipsen nedan så mycket som möjligt, men använd gärna Kemikalieinspektionens webbplats om ni vill veta mer (<http://konsument.kemi.se>). Ni kan också lära er mer genom Upphandlingsmyndighetens webbutbildning för en giftfri förskola: www.upphandlingsmyndigheten.se/omraden/giftfri-forskola/webbutbildning-for-en-giftfri-forskola/

LEKSAKER

(se även uppdrag 1 och 2)

Om det inte är tydligt, fråga gärna leverantören

- om det gjorts tester som visar att leksakerna uppfyller de kemikaliekraav som gäller för leksaker
- om leksakerna är anpassade för förskolebarnens ålder (kraven är strängare för leksaker till barn under 3 år, samt för de leksaker som är tänkta att stoppas i munnen).
- om det finns miljömärkta leksaker eller motsvarande.
- om träleksaker är gjorda av homogent trä (hela trästycken och ej spånskivor).
- om tygleksaker är fria från flamskyddsmedel, formaldehyd och vatten-, fett- och smutsavvisande ytbehandlingar.
- om leksaker är tvättbara. Genom att tvätta textilleksaker kommer ni långt.

Alla leksaker ska vara CE-märkta (läs mer om CE-märkning senare i detta uppdrag)

OM PLASTLEKSAKER

För att göra plast mjuk används olika kemikalier som kallas mjukgörare. Dessa kemikalier kan läcka ut ur plasten. Alla plastmaterial är inte skadliga men det är bra att använda sig av försiktighetsprincipen. Att minska antalet plastföremål på en förskola kan vara ett sätt.

Många väljer att undvika framförallt PVC- plast, polykarbonatplast (PC) och plast som innehåller mjukgörare (t.ex. ftalater).

KÖKSUTRUSTNING

(se även uppdrag 4)

Allt som används i kontakt med mat ska vara avsett för detta ändamål. Fråga leverantören om detta inte framgår tydligt.

Det är bra att:

- välja handskar av polyeten (PE) eller nitril (istället för PVC/vinyl).
- välja glas, porslin, rostfritt och trä framför plast, speciellt i kontakt med varm mat.
- välja stekpannor och kastruller tillverkade av exempelvis rostfritt stål, kolstål eller gjutjärn framför stekpannor och kastruller med ”non-stick”-beläggning (om det fungerar ur arbetsmiljösynpunkt).
- välja skärbrädor, disktrasor och husgeråd utan antimikrobiell behandling eller ”non-stick”-beläggning (perfluorerade ämnen).
- välja glasförpackningar, kartongförpackningar eller frysförpackningar framför konservburkar. ➔

Foto: Jenny Brändt

MÖBLER OCH TEXTILIER

(se även uppdrag 8)

Fråga gärna leverantören om det finns:

- textilprodukter t.ex. sängkläder med miljömärkning eller motsvarande.
- textilprodukter t.ex. gardiner, dukar, vaxdukar, förkläden och madrassöverdrag som är fria från flamskyddsmedel, ytbehandlingar med fluorerade ämnen och ftalater.
- madrasser och stoppade möbler som inte innehåller flamskyddsmedel (om det finns inte brandskyddsregler som motsäger detta).
- madrasser och kuddar i annat material än skumgummi, t.ex. bomulls-, ull- eller polyestervadd. Tips! Att vädra nya skumgummimadrasser ordentligt någon dag innan användning fungerar också.
- möbler med färger och lacker som är miljömärkta eller motsvarande.
- möbler utan förkromade detaljer (metalldelar på möbler).

STÅDA, SKÖTA OCH TVÄTTA

(Se även uppdrag 6 och 7)

Fråga gärna leverantören om det finns:

- handskar av polyeten (PE) eller nitril (istället för PVC).
- torra papperstvättnappor som blöts med vatten (dessa innehåller inte parfym och konserveringsmedel).
- tvättmedel, tvålar, krämer och

städprodukter som är både miljömärkta och parfymfria.

- städprodukter t.ex. handdiskmedel, rengöringsmedel, golvpolish och fönsterputs, utan perfluorerade ämnen och antimikrobiella medel (med undantag för handsprit om det finns riktlinjer att använda sådan).
- miljömärkta blöjor.

Bra att veta: Skötbord räknas som barnvårdsartiklar och omfattas av lagstiftningen där exempelvis vissa ftalater idag är förbjudna.

HOBBYMATERIAL

(se även uppdrag 3)

Fråga gärna leverantören om det finns:

- material som uppfyller de kemikaliekraav som gäller för leksaker (allt hobbymaterial klassas nämligen inte som leksaker).
- lim och färg som är avsedda för barn, vattenbaserade och fria från lösningsmedel.
- färger, lim och papper med miljö/hälsomärkning.
- stärkelsebaserade limstift, utan lösningsmedel och råolja-baserade komponenter.
- modell- och leklor som är baserade på vegetabiliska vaxer och oljor eller bivax.

Tips! Gör egna leror! Recept finns kopplat till uppdrag 3.

Svanen

Bra Miljöval

Oeko-Tex

Svalan

Oeko-Tex

GOTS

CE-märket

NÅGRA MÄRKNINGAR SOM ÄR BRA ATT KÄNNA TILL

Dessa märken innebär bl.a. att krav har ställts på kemikalieanvändningen. Lär er ännu mer om miljömärkningar på Konsumentverkets webbsida www.hallakonsument.se där också en mer utförlig tabell över märkningar inom miljö och hållbarhet finns. På Konsumentverkets webbplats finns också mer information om CE-märket. Tabellen som listar många av märkningarna finns här: www.hallakonsument.se/globalassets/markningstabell-23-juni-2015.pdf

- Svanen, Bra Miljöval och EU Ecolabel är tre oberoende miljömärkningar för produkter och tjänster.
- Svalan är Astma- och Allergiförbundets märke på produkter med låg allergirisk.
- Oeko-Tex är en märkning för textilier som testats för ett urval skadliga ämnen, till exempel allergiframkallande färgämnen och metaller.

- GOTS är en internationell märkning för tyg. Märkningen ställer krav på att tyget ska innehålla minst 95 procent ekologiskt material.

Vissa produkter, exempelvis leksaker och elektrisk eller elektronisk utrustning för hemmabruk, ska vara CE-märkta. CE-märket innebär att varan uppfyller de europeiska säkerhetskraven och hjälper dig att välja säkra produkter. Vid kontroll har det dock visat sig att det inte alltid stämmer. Det är företagen själva som märker produkterna utan att de regelmässigt granskas av någon annan. Det finns också märken som påminner om den europeiska CE-märkningen, men som inte är det. Men på dessa varor är avståndet mellan C och E tätare. För att den europeiska CE-märkningen ska vara korrekt ska den se ut som märkningen här bredvid.

Källa: Kemikalieinspektionens broschyr "Kemikalier i barns vardag"

HUR INVOLVERAS BARNEN?

Att kunna konsumera på ett miljö- och hälsomedvetet sätt är inte alltid lätt, men det är en viktig pusselbit för att minska mängden farliga ämnen i vår vardag. Till detta uppdrag kan ni involvera barnen på olika sätt. Här finns två olika förslag.

- 1. Lär er mer om miljömärkningar. Undersök miljömärkningen Svanen, KRAV eller något annat märke. Vad betyder märket? Kan ni hitta märket någonstans på förskolan? Har barnen sett märket hemma eller i affären? På vad? Bli Miljömärkes-spanare tillsammans! Se aktivitetskortet för mer inspiration.**
- 2. Prata med barnen om vad som är viktigt att tänka på när ni ska köpa nya saker till förskolan. Inspireras av våra öppna frågor och lyssna på barnens kloka tankar och funderingar.**

- **Vad är en bra leksak egentligen? Vad har barnen för spontana tankar? Hur tänker ni som vuxna? (Rolig? Fin? Hållbar? Spännande? Inte giftig eller vass?)**
- **Varifrån kommer leksakerna på förskolan? Vad är de gjorda av? Vem har gjort sakerna? (Ta gärna med några olika leksaker till samlingen och titta på dem)**
- **Finns det onödiga leksaker? Hur tänker barnen?**

När ni pratar konsumtion med barnen är det viktigt att de inte skuldbeläggs för rutiner och vanor i sina hem. Barnen har begränsade möjligheter att påverka de vuxnas beteende och ska inte känna ansvar för dessa. Det handlar mer om att så små frön hos barnen så att de kan göra medvetna konsumtionstval när de själva blir vuxna.

Håll Sverige Rent arbetar för att motverka nedskräpning, öka återvinning och främja miljömedvetandet hos individer och organisationer. Arbetet bedrivs genom kampanjer och projekt, genom utbildning i skola och förskola och genom miljömärkningar.

NYFIKEN PÅ GRÖN FLAGG?

Håll Sverige Rent tror att handlingskraft och framtidstro hos nästa generation krävs för att kunna anta de stora utmaningar vi står inför.

Därför erbjuder vi verktyget och certifieringen Grön

Flagg som ger ett aktivt och långsiktigt arbete med hållbar utveckling i skola och förskola. Verktyget har ett lösningsinriktat fokus där barn och unga blir delaktiga i ett positivt förändringsarbete.

Verktyget är kostnadsfritt och ni får stöd och hjälp av oss på Håll Sverige Rent under tiden. Grön Flagg är en del av det internationella nätverket Eco Schools och idag är över 2700 skolor och förskolor anslutna i Sverige.

Besök hallsverigeent.se för att veta mer och anmäla er till Grön Flagg. Kontakta oss gärna om ni behöver stöd eller hjälp i ert arbete.

Uppdraget har tagits fram i samarbete

